

ГЛАВА ВТОРА
САКРАМЕНТАЛНО ОБСЛУЖВАНЕ
НА ПАСХАЛНАТА ТАЙНА

1135 Катехезата на литургията включва най-напред разбирането на сакраменталната икономѐя (*глава първа*). В тази светлина се разкрива новостта на нейното *богослужение*. В тази глава се разглежда отслужването на църковните тайнства, излага се общото и различното в литургичните традиции при извършването на седемте тайнства; това, което е особено за всяко от тях, се представя по-нататък. Тази основна катехеза за извършване на тайнствата отговаря на първите въпроси, които си задават вярващите:

- Кой извършва тайнството?
- Как се извършва?
- Кога се извършва?
- Къде се извършва?

Член 1
ИЗВЪРШВАНЕ НА ЦЪРКОВНАТА ЛИТУРГИЯ

I. Кой извършва?

795 1136 Литургията е „действие“ на *целия Христос (Christus totius)*.
1090 Тези, които я извършват тук, отвъд знаците, са вече в небесната Литургия, където богослужението е пълно общение и празник.

2642 Извършителите на небесната литургия

1137 Откровението на свети Йоан, четено в литургията на Църквата, ни разкрива най-напред поставен на небето престол и седнал на престола „Някой“¹: „Господ Бог“ (*Ис. 6, 1*)². След това Агнеца, застанал „като

¹ Вж. *Откр.* 4, 2.

² Вж. *Иез.* 1, 26-28.

заклан“ (Откр. 5, 6)³: Христос разпнат и възкръснал, единственият велик Първосвещеник на истинското светилище⁴, същият, „Който принася и е принасян, Който приема и Който е раздаван“⁵. И накрая показва „чиста река с вода на живота ... изтичаща от престола на Бога и Агнеца“ (Откр. 22, 1), един от най-хубавите символи на Светия Дух⁶. 662

1138 „Въглавени“ в Христос, участие в службата за прослава на Бога и в изпълнението на Неговия замисъл взимат: небесните сили⁷, цялото творение (четирите Животни), служителите на Стария и Новия Завет (двадесет и четиримата старци), новият народ на Бога (сто четиридесет и четири хиляди)⁸, особено мъчениците „заклани за Словото Божие“ (Откр. 6, 9) и Пресветата Божия Майка [Жената⁹; невестата на Агнеца¹⁰] и накрая „голямо множество народ, което никой не можеше да преброи – от всички племена и колена, народи и езици“ (Откр. 7, 9). 335 1370

1139 В тази вечна литургия Светият Дух и Църквата ни правят участници, когато честваме тайната на спасението в тайнствата.

ИЗВЪРШИТЕЛИТЕ НА САКРАМЕНТАЛНАТА ЛИТУРГИЯ

1140 Отслужва цялата общност, Тялото на Христос, съединено със своята Глава. „Литургичните действия не са частни действия, а отслужвания на Църквата, която е „тайнство на единството“, т.е. светият народ, обединен и организиран под ръководството на епископите. Ето защо тези действия принадлежат на цялото тяло на Църквата и го показват. Отделните членове обаче са различно причастни към него заради разнообразието на положението и задълженията си.“¹¹ Ето защо всеки път, „когато обредите, според собствената природа на всеки от членовете, се извършват в общо служение с активното 752, 1348 1372

³ Вж. *Иоан.* 1, 29.

⁴ Вж. *Евр.* 4, 14-15; 10, 19-21 и др.

⁵ *Liturgia Byzantina. Anaphora Iohannis Chrysostomi*: F.E. Brightman, *Liturgies Eastern and Western* (Oxford 1896) p. 378 (PG 63, 913).

⁶ Вж. *Иоан.* 4, 10-14; *Откр.* 21, 6.

⁷ Вж. *Откр.* 4-5; *Ис.* 6, 2-3.

⁸ Вж. *Откр.* 7, 1-8; 14, 1.

⁹ Вж. *Откр.* 12.

¹⁰ Вж. *Откр.* 21, 9.

¹¹ CONCILIIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 26: AAS 56 (1964) 107.

присъствие и участие на вярващите, трябва да се внушава, че общото отслужване е за предпочитане, доколкото това е възможно, пред индивидуалното и почти частното¹².

1120 1141 Литургичното събрание е общността на кръстените, които „чрез възраждането и помазанието на Светия Дух биват посветени в духовния дом и светото свещенство, за да могат да принасят в духовни жертви всички човешки дела“¹³. Това „общо свещенство“ е Свещенството на единствения Свещеник Христос, споделено от всички Негови членове“:

1268 „Майката Църква силно желае всички вярващи да бъдат доведени до пълното, съзнателно и активно участие в литургийните чествания, което се изисква от самото естество на литургията и което е право и задължение на християнския народ като „род избран, царствено свещенство, народ свет, люде придобити“ (1 Петр. 2, 9)¹⁵, по силата на Кръщението.“¹⁶

1549 1142 „Ала всички членове вършат не една и съща работа“ (Рим. 12, 4). Някои членове са призвани от Бога, в Църквата и чрез Църквата за специална служба в общността. Тези служители са избрани и посветени чрез тайнството Свещенство, чрез което Светият Дух ги прави способни да действат в лицето на Главата Христос в служба на всички членове на Църквата¹⁷. Упълномощеният служител е като 1561 „икона“ на Свещеника Христос. Понеже в Евхаристията се проявява напълно тайнството на Църквата, то в председателството на Евхаристията се проявява преди всичко служението на епископа и в общение с него – служението на свещениците и дяконите.

903 1143 За да се приспособят функциите на общото свещенство на вярващите, съществуват и други *особени служения*, неосветени чрез тайнството Свещенство, чиито задължения са определени от епископите според литургичните предания и пастирските нужди. „Дори прислужващите, четците, тълкувателите и пеещите в хора изпълняват истинска литургична служба.“¹⁸

¹² CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 27: AAS 56 (1964) 107.

¹³ CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

¹⁴ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14; *Ibid.*, 34: AAS 57 (1965) 40; *Id.*, Decr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 991-992.

¹⁵ Вж. 1 Петр. 2, 4-5.

¹⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 14: AAS 56 (1964) 104.

¹⁷ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Decr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992; *Ibid.*, 15: AAS 58 (1966) 1014.

¹⁸ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 29: AAS 56 (1964) 107.

1144 Така в извършването на тайнствата цялото събрание е „литургично“, всеки става „литург“ (изпълнител) според своята длъжност, но в „единството на Духа“, Който действа във всички. „В богослуженията всеки отслужващ или вярващ, изпълнявайки своята длъжност, трябва да прави *единствено и само* това, което му налага естеството на службата и литургичните норми.“¹⁹

II. Как се извършва?

- ЗНАЦИ И СИМВОЛИ 1333-1340
- 1145 Свещенодействието е изтъкано от знаци и символи. Според божествената педагогика на спасението тяхното значение се корени в делото на сътворението и в човешката култура, определя се в събитията на Стария Завет и се разкрива напълно в личността и делото на Христос. 53
- 1146 *Знаците в човешкия свят.* В живота на хората знаците и символите заемат значително място. Човек, бидейки едновременно духовно и телесно същество, изразява и разбира духовните реалности с помощта на знаци и материални символи. Като социално същество човек има нужда от знаци и символи, за да общува с другите с език, жестове и действия. Същото важи и за отношението му с Бога. 362, 2702
1879
- 1147 Бог говори на човека чрез видимото творение. Материалният всемир се представя пред разума на човека, за да може той да разчита в него следите на своя Създател²⁰. Светлината и нощта, вятърът и огънят, водата и земята, дърветата и плодовете говорят за Бога, като символизират едновременно Неговото величие и Неговата близост. 299
- 1148 Бидейки творения, тези осезаеми реалности могат да станат място, където се изразяват действието на Бога, Който освещава хората, и действията на хората, които отдават светото богочитане. По същия начин съществуват знаци в социалния живот на хората: измиването и помазването, разчупването на хляба и споделянето на чашата могат да изразяват освещаващото присъствие на Бога и благодарността на хората пред своя Създател.

¹⁹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 28: AAS 56 (1964) 107.

²⁰ Вж. *Прем.* 13, 1; *Рим.* 1, 19-20; *Деян.* 14, 17.

- 843 1149 Големите религии на човечеството свидетелстват, често пъти по впечатляващ начин, за този космически и символичен смисъл на религиозните обреди. Литургията на Църквата привлича, възприема и освещава елементите на творението и човешката култура, като им придава достойнството да бъдат знаци на благодатта, на новото сътворение в Исус Христос.
- 1334 1150 *Знаците на Завета.* Избраният народ получава от Бога особени знаци и символи, които отличават неговия литургичен живот: това са не само отбелязвания на космическите цикли и социалните жестове, но също така и знаци на Завета, символи на великите дела, извършени от Бога за Своя народ. Сред тези литургични знаци на Стария Завет могат да се споменат обрязването, помазанието и посветяването на царете и свещениците, възлагането на ръцете, жертвоприношенията и най-вече Пасхата. Църквата вижда в тези знаци един предобраз на тайнствата на Новия Завет.
- 1335 1151 *Знаци, възприети от Христос.* В Своята проповед Господ Исус Христос използва често знаците на сътворението, за да направи да се познаят тайните на Божието Царство²¹. Той извършва Своите изцеления или подсилва проповедта Си с материални знаци или символични жестове²². Така Той придава нов смисъл на фактите и знаците на Стария Завет, особено на Изхода и Пасхата²³, защото Той самият е смисълът на всички тези знаци.
- 1152 *Знаците на тайнствата.* След Петдесетница Светият Дух извършва освещаването на Своята Църква чрез сакраментални знаци. Тайнствата на Църквата не премахват, а пречистват и допълват цялото богатство от знаци и символи на материалния свят и социалния живот. Освен това те изпълват „типозите“ и „фигурите“ на Стария Завет, означават и осъществяват спасението, извършено от Христос, като предобразяват и предзнаменуват небесната слава.

Думи и действия

1153 Всяко богослужение е среща на Божиите синове със своя Отец в Христос и в Светия Дух и тази среща се изразява като диалог,

²¹ Вж. *Лук.* 8, 10.

²² Вж. *Иоан.* 9, 6; *Марк.* 7, 33-35; 8, 22-25.

²³ Вж. *Лук.* 9, 31; 22, 7-20.

посредством думи и действия. Безспорно, символичните действия сами по себе си говорят, но е необходимо Словото Божие и отговорът на вярата да съпровождат и оживяват тези действия, така че семето на Царството да даде своя плод в добра почва. Литургичните действия означават това, което Словото на Бога изразява: безкористното начинание на Бога и същевременно отговора на вярата на Неговия народ. 53

1154 *Литургията на Словото* е неразделна част от богослуженията. За да се подхранва вярата у вярващите, знаците на Божието Слово трябва да са достолепни: книгата на Словото (събрани четива – лекционарий, или Евангелието), почитането на книгата (процесия, тамян, свещи), мястото на нейното известяване (амвон), нейното прочитане, което се чува и разбира, тълкуването на служителя, който продължава нейното огласяване, отговорите на общността (възклицания, псалми за размишления, литании, изповядване на вярата). 1100 103

1155 Неразделни както знаците и учението, литургичното слово и литургичното действие са също толкова неотделими в превръщането в действителност на това, което означават. Светият Дух дава не само разбиране на Божието Слово, като подбужда вярата; чрез тайнствата Той реализира и „чудните“ Божи дела, известени чрез Словото: Той прави реално присъстващо делото на Отца, извършено от Неговия възлюбен Син, и го съобщава на вярващите. 1127

ПЕСНОПЕНИЕ И МУЗИКА

1156 „Музикалната традиция на цялата Църква създаде съкровище с неопценима стойност, което надминава другите изкуства най-вече с това, че священото пеене, свързано с думи, съставя необходима и неделима част от тържествената Литургия.“²⁴ Композирането и пеенето на вдъхновени псалми в съпровод на музикални инструменти често пъти са били тясно свързани с богослуженията още в Стария Завет. Църквата продължава и развива тази традиция: „Назидавайте се с псалми, химни и вдъхновени песни, пейте и прославяйте Господа в сърцата си“ (*Еф.* 5, 19)²⁵. Който пее, два пъти се моли²⁶.

²⁴ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

²⁵ Вж. *Кол.* 3, 16-17.

²⁶ Вж. SANCTUS AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum* 72, 1: CCL 39, 986 (PL 36, 914).

1157 Пеенето и музиката изпълняват своята функция на знаци по
2502 толкова изразителен начин, че са в „най-тясна връзка с литургично-
то действие“²⁷ по три главни белега: изразителната красота на мо-
литвата, единодушното участие на общността в определени момен-
ти и тържественият характер на богослуженията. Така те се приоб-
щават с крайната цел на думите и действията на литургията: прос-
лавата на Бога и освещаването на вярващите²⁸:

„Колко съм плакал при химните и песните към Тебе, развълнуван дъл-
боко от гласовете на сладкозвучната Твоя църква! Тези гласове се вли-
ваха в ушите ми и истината се втичаше в сърцето ми: и кипваше от него
горещо благочестие, и течаха сълзите ми, и добре ми беше с тях.“²⁹

1201 1158 Хармонията на знаците (пеенето, музиката, думите и дейст-
1674 вията) е толкова по-изразителна и плодотворна, колкото повече се
изразява в *културното богатство*, присъщо на Божия народ, който
извършва богослужението³⁰. Ето защо „народната религиозна песен
трябва да бъде умело поощрявана, така че в благочестивите и све-
щени дела и в самите литургични действия“, в съответствие с цър-
ковните норми „гласовете на вярващите да могат да звучат“³¹. Но
„текстовете, предназначени за свещено пеене, трябва да бъдат съ-
образени с католическото учение и да се извличат предимно от Све-
тите Писания и други литургични източници“³².

476-477 СВЕТИТЕ ОБРАЗИ
2129-2132

1159 Свещеният образ, или литургичната икона, представя главно *Хрис-
тос*. Тя не може да представи невидимия и недостижим Бог; Въплъще-
нието на Сина Божи освети една нова „икономѐя“ на образите:

„Някога Бог, Който нямаше нито тяло, нито форма, не можеше по ни-
какъв начин да бъде представен в образ. Но сега, след като Бог стана
видим в плътта и след като живя между хората, мога да създам образ на
това, което Бог даде да се види от Себе Си. С открито лице ние съзерца-
ваме славата на Господа.“³³

²⁷ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

²⁸ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

²⁹ SANCTUS AUGUSTINUS, *Confessiones* 9, 6, 14: CCL 27, 141 (PL 32, 769-770).

³⁰ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 119: AAS 56 (1964) 129-130.

³¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 118: AAS 56 (1964) 129.

³² CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 121: AAS 56 (1964) 130.

³³ SANCTUS IOHANNES DAMASCENUS, *De sacris imaginibus oratio* 1, 16: PTS 17, 89 et 92 (PG 94, 1245 et 1248).

1160 Християнската иконография представя чрез образ евангелската вест, която Светото Писание предава чрез Словото. Образ и Слово се изясняват взаимно:

„Пазим без нововъведения всички с писание или без писание установени за нас църковни предания, едно от които е за иконописта. То е съгласно с проповедта на евангелската история и служи за уверение в истинското, а не въображаемо възплъщение на Бога Слово и за други подобни ползи. Защото, когато едни неща се показват чрез други, те несъмнено се уясняват едно чрез друго.“³⁴

1161 Всички знаци на литургичната служба се отнасят за Христос: дори свещените образи на светата Майка Божия и на светците. В действителност те означават Христос, Който се прославя в тях, и показват „големия облак свидетели“ (Евр. 12, 1), които продължават да участват в спасението на света и с които ние се единяваме, особено в извършването на тайнствата. Чрез техните икони човекът, създаден „по образ Божий“ и накрая преобразен „по негово подобие“³⁵, се открива на нашата вяра, откриват се дори ангелите, въглавени в Христос:

„Следвайки от Бога внушеното учение на светите наши отци и преданието на Вселенската църква (пък знаем, че тя е на Духа Свети, Който пребъдва в нея), с пълна достоверност и грижливо изследване определяме: честните и свети икони, нарисувани с шарки и направени от дребни камъчета и от друго годно за такава работа вещество, да се поставят тъй, както изображението на честния и животворящ Кръст, в светите Божии църкви, върху свещени съсъди и одежди, на стени и на дъски, в къщи и по пътища – както иконите на Господа, Бога и Спасителя нашего Исуса Христа, и на непорочната владичица наша света Богородица, така също и на всички свети и преподобни мъже.“³⁶

1162 „Красотата и цветовете на образите подбуждат моята молитва. Цветните картини вълнуват погледа ми, развеселявайки сърцето ми като гледката на цъфнала ливада, и малко по малко вливат в душата ми прославата на Бога.“³⁷ Съзерцаването на свещените образи заедно с размисъла над Божието Слово и пеенето на литургичните химни е в такава хармония със знаците на богослужението, че отслужваната тайна се запечатва в паметта на сърцето и се изразява след това в новия живот на вярващите.

2502

³⁴ CONCILIIUM NICAENUM II (anno 787), *Terminus*: COD p. 135.

³⁵ Вж. Рим. 8, 29; 1 Иоан. 3, 2.

³⁶ CONCILIIUM NICAENUM II, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 600.

³⁷ SANCTUS IOHANNES DAMASCENUS, *De sacris imaginibus oratio* 1, 47: PTS 17, 151 (PG 94, 1268).

III. Кога се извършва?

ЛИТУРГИЧНОТО ВРЕМЕ

1163 „Нашата Майка Светата Църква счита за свой дълг да чества спасителното дело на своя божествен Жених чрез свято възпоменание в определени дни през цялата година. Всяка седмица, в деня, наречен „Господен“, тя възпоменава Възкресението на Господа, което чества още веднъж годишно, когато тържествено чества и преблаженото Страдание на Пасхата. Тя разкрива цялата тайна на Христос в продължение на годината... Като възпоменава по този начин тайната на Изкуплението, тя открива на вярващите богатствата на добродетелите и заслугите на своя Господ, така че тайните да се предадат като присъстващи през цялата година, а вярващите да се докоснат до тях и да се изпълнят с благодатта на спасението.“³⁸

1164 Още от времето на Мойсеевия закон Божият народ е имал установени празници, като се почне от Пасхата, за да възпоменава чудните дела на Бога Спасител, да Му въздава благодарения, да увековечава спомена и да поучава новите поколения да съобразяват поведението си с тях. Във времето на Църквата от Пасхата на Христос, изпълнена един път завинаги, до нейния завършек в Божието Царство, литургията, извършвана в определени дни, е цяла белязана от новостта на тайната на Христос.

2659, 2836 1165 Когато Църквата отслужва тайната на Христос, се произнася една особена дума на молитвата: „Днес!“ като отзвук от молитвата, на която я научи нейният Господ³⁹, и на призива на Светия Дух⁴⁰. Това „днес“ на живия Бог, където човекът е призван да влезе, е „Часът“ на Исусовата Пасха, която отива отвъд цялата история и същевременно я води:

1085 „Животът се разпротря върху всички живи същества и всички са изпълнени с вечна светлина; Изтокът на изтоците обхвана света и Този, Който беше роден „преди утринната звезда“, безсмъртният и велик Христос сияе над всичко повече от слънцето. Ето защо за нас, вярващите в Него, настъпва един дълъг, вечен, неугасващ и ослепителен ден – мистичната Пасха.“⁴¹

³⁸ CONCILIIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.

³⁹ Вж. *Мат.* 6, 11.

⁴⁰ Вж. *Евр.* 3, 7-4, 11; *Пс.* 95, 8.

⁴¹ PSEUDO-HIPPOLYTUS ROMANUS, *In sanctum Pascha* 1, 1-2: *Studia patristica mediolanensia* 15, 230-232 (PG 59, 755).

Денят ГОСПОДЕН

2174-2188

1166 „Църквата празнува Пасхалната Тайна по силата на апостолското Предание, която води началото си още от времето на Възкресението на Христос, всеки осми ден, който с право е наречен „ден Господен“ или неделя“⁴². Денят „на Възкресението на Христос е едновременно „първият ден на седмицата“, спомен за първия ден на сътворението, и „осмият ден“, в който Христос след своя „отдых“ през Великата събота, открива Деня, който „е Господ сътворил“, „деня безвечерен“⁴³. „Вечерята на Господа“ е неговият център, защото точно на тази вечеря цялата общност на вярващите посреща възкръсналия Господ, Който ги кани на Своето угощение⁴⁴.

1343

„Денят Господен, ден на Възкресението, ден на християните, е нашият ден. Наречен е ден Господен, защото точно в този ден Той възлезе победоносно при Отца. Езичниците го наричат ден на слънцето, но и с това охотно се съгласяваме: защото днес изгря светлината на света, днес се появи слънцето на правдата, чиито лъчи носят спасение.“⁴⁵

1167 Неделята е най-важният ден на литургичното събрание, в който вярващите се събират, та „като слушат Божието Слово и вземат участие в Евхаристията, да си спомнят страданието, Възкресението и славата на Господа Исуса, отдавайки благодарност на Бога, Който ги възроди за една жива надежда чрез възкресението на Исус Христос от мъртвите“⁴⁶.

„Когато размишляваме, о, Христе, за славните и удивителни знаци, изпълнени в неделята на Твоето свято Възкресение, казваме: благословен е денят Господен, защото в него начена сътворението ... Изкуплението на света ... обновлението на човешкия род В него небето и земята се възрадеха и цялата вселена се изпълни със светлина. Благословен е денят Господен, защото в него бяха отворени вратите на рая, за да влязат там без страх Адам и всички прокудени.“⁴⁷

⁴² CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

⁴³ Вж. *Matutinum in die Paschatis ritus Byzantini, Oda 9, troparium: Πεντηκοστήριον* (Romae 1884) p. 11.

⁴⁴ *Иоан.* 21, 12; *Лук.* 24, 30.

⁴⁵ SANCTUS HIERONYMUS, *In die Dominica Paschae homilia*: CCL 78, 550 (PL 30, 218-219).

⁴⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

⁴⁷ Fanqoth, *Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenaе Syrorum*, v. 6 (Mossul 1886) p. 193b.

ЛИТУРГИЧНАТА ГОДИНА

2698 1168 Като се започне от Пасхалното Тридневие като извор на светлина, новото време на Възкресението изпълва цялата литургична година със своя блясък. Приближавайки се от едната и другата страна на този извор, годината се преобразява от литургията. Тя е действително „благоприятна Господня година“⁴⁸. ИкономЕята на спасението се извършва в рамките на времето, но след изпълването € в Пасхата на Исус и в изливането на Светия Дух крайт на историята се предусеща в „предвкушването“ и Царството Божие влиза в нашето време.

1330 1169 Ето защо *Пасхата* не е просто празник между другите: тя е „празникът на празниците“, „тържество на тържествата“, както Евхаристията е „Тайнство на тайнствата“ (великото тайство). Свети 560 Атанасий я нарича „Великата неделя“⁴⁹, както Светата седмица се нарича в източната традиция „Великата седмица“. Тайната на Възкресението, в което Христос срази смъртта, пронизва нашите стари времена с мощната си сила, докато всичко не Му бъде подчинено.

1170 На Никейския събор (325 г.) всички Църкви са се съгласили християнската Пасха да бъде чествана в неделята, която следва пълнолунието (14 нисан) на пролетното равноденствие. Заради различните методи на изчисляване на 14 нисан денят на Пасхата не винаги съвпада за Източната и Западната Църква. Ето защо днес те търсят съгласие, за да честват отново заедно деня на Господното Възкресение.

524 1171 Литургичната година представлява разгръщане на различни страни от единната Пасхална тайна. Това важи по-специално за цикъла от празници около тайната на Въплъщението (Благовещение, Коледа, Богоявление). Те възпоменават началото на нашето спасение и ни съобщават първите плодове на Пасхалната Тайна.

КАЛЕНДАР НА СВЕТЦИТЕ В ЛИТУРГИЧНАТА ГОДИНА

971 1172 „Като чества годишния цикъл на тайната на Христос, Светата 2030 Църква чества с особена любов преблажената Мария, Майка Божия, която е свързана със своя Син в спасителното дело чрез нераз-

⁴⁸ Вж. Лук. 4, 19.

⁴⁹ SANCTUS ATHANASIIUS ALEXANDRINUS, *Epistula festivalis* 1 (anno 329), 10: PG 26, 1366.

ривна връзка. В Мария Църквата се възхищава и превъзнася най-прекрасния плод на Изкуплението и като в най-чист образ съзерцава с радост това, което тя изцяло желае и се надява да бъде.⁵⁰

1173 Когато Църквата в годишния цикъл възпоменава мъчениците и другите светци, тя „прогласява Пасхалната Тайна“ в тези, които страдаха „с Христос и бяха прославени с Него, изтъквайки пред вярващите техните примери, които привличат всички към Отца чрез Христос. Чрез техните заслуги тя измолва Божиите благодеяния“⁵¹. 957

ЛИТУРГИЯТА НА ЧАСОВЕТЕ

1174 Тайната на Христос, Неговото Въплъщение и Пасха, които ние честваме в Евхаристията, особено в неделното събрание, прониква и преобразява времето на всеки ден чрез отслужването на литургията на Часовете, „божествената Служба“⁵². Следвайки вярно апостолските наставления „да се молим неуморно“⁵³, „това богослужение е така устроено, че цялото денонощие да бъде посветено на прославата на Бога“⁵⁴. То е „общностната молитва на Църквата“⁵⁵, в която вярващите (свещеници, монаси и миряни) изпълняват царственото свещенство на кръстените. Извършвана „според одобрената форма“ от Църквата, литургията на Часовете „е истинският глас на Невестата, която се обръща към своя Годеник, нещо повече – тя е молитвата, която Христос заедно със Своето Тяло отправя към Отца“⁵⁶. 2698

1175 Литургията на Часовете е предназначена да стане молитвата на целия Божи народ. В нея самият Христос „продължава да изпълнява свещеническата Си функция чрез Своята Църква“⁵⁷, всеки участва в нея според собственото си място в Църквата и условията на живот: свещениците като отдадени на пастирската служба, защото са призвани да бъ-

⁵⁰ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964) 125.

⁵¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 104: AAS 56 (1964) 126; вж. *Ibid.*, 108: AAS 56 (1964) 126 et *Ibid.*, 111: AAS 56 (1964) 127.

⁵² Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, IV, 83-101: AAS 56 (1984) 121-125.

⁵³ Вж. *1 Сол.* 5, 17; *Ефес.* 6, 18.

⁵⁴ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

⁵⁵ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

⁵⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

⁵⁷ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 83: AAS 56 (1964) 121.

дат усърдни в молитвата и в служба на Словото⁵⁸; монасите и монахините поради харизмата на техния богопосветен живот⁵⁹; и всички вярващи според техните възможности: „Пастирите да се стараят“ главните Часове, особено Вечернята, в неделните и дните на тържествените празници да бъдат чествани от всички общо в Църквата. Препоръчва се самите миряни да четат божествената Служба или със свещениците, или събрани заедно, или всеки сам.“⁶⁰

2700 1176 Отслужването на литургията на Часовете изисква молещият се не само да приведе в съответствие гласа със сърцето си, но също „да се придобие едно по-дълбоко познаване на литургията и Библията, особено на псалмите“⁶¹.

2586 1177 Химните и литаниите в Молитвата на Часовете внасят моленията на псалмите във времето на Църквата, като изразяват символизма на момента от деня, на литургичното време или на чествания празник. Освен това четенето на Словото Господне на всеки Час (с последващите отговори или тропари) и в някои от Часовете четенията на Отците и духовните учители откриват по-дълбоко смисъла на отслужваната тайна, спомагат за разбирането на псалмите и подготвят за вътрешна молитва. По такъв начин *Божественото четене*, при което Божието Слово се чете и подлага на размисъл, за да се превърне в молитва, става основа на литургичната служба.

1378 1178 Литургията на Часовете, която е като продължение на Евхаристичното богослужение, не изключва, а, напротив, предполага различни форми на благочестие у Божия народ, особено богопочитането и поклонението пред Пресветото Тайнство.

IV. Къде се извършва?

1179 Богопочитането „в Духа на истината“ (*Иоан.* 4, 24) на Новия Завет не е свързано с някакво изключително място. Цялата земя е свята и поверена на човешките синове. Най-важното, когато вярващите се събират на едно място, са „живите камъни“, събрани за

⁵⁸ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 86: AAS 56 (1964) 121; *Ibid.*, 96: AAS 56 (1964) 123; *Id.*, Decr. *Presbiterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998.

⁵⁹ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

⁶⁰ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 100: AAS 56 (1964) 124.

⁶¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 90: AAS 56 (1964) 122.

- изграждането на „духовния дом“ (1 Петр. 2, 5). Тялото на възкръсналия Христос е духовният храм, където блика изворът на жива вода. Приобщени в Христос чрез Светия Дух, ние самите сме „храмът на живия Бог“ (2 Кор. 6, 16). 586
- 1180 Когато упражняването на религиозна свобода не е възпрепятствано⁶², християните издигат храмове, предназначени за божествения култ. Тези видими църкви не са обикновени места за събиране, а означават и показват Църквата, която живее на това място, като обител на Бога заедно с хората, помирени и съединени с Христос. 2106
- 1181 „Домът за молитва, където пресветата Евхаристия се отслужва и пази, където вярващите се събират и почитат присъствието на Божия Син, нашия Спасител, принесен за нас на жертвения олтар за подкрепа и утеха на християните – този дом трябва да бъде благоустроен и пригоден за молитва и тържествени свещенослужения.“⁶³ В „Божия дом“ истината и хармонията на знаците, които го изграждат, трябва да показват Христос, Който присъства и действа на това място⁶⁴. 2691
- 1182 *Олтарът* на Новия Завет е Кръстът Господен⁶⁵, от който произтичат тайнствата на Пасхалната Тайна. Върху олтара, който е центърът на Църквата, става действено Приношението на кръста под знаците на тайнствата. Олтарът е още Господната Трапеза, на която Божият народ е поканен⁶⁶. В някои източни богослужения олтарът е също символ на Гроба (Христос е действително умрял и действително възкръснал). 617, 1383
- 1183 В църквите *Дарохранителницата* трябва да се намира на едно от „най-достоините места, оградено с най-голяма почит“⁶⁷. Достойното поместване, положението и сигурността на евхаристичната дарохранителница⁶⁸ трябва да спомагат за почитането на Господа, Който реално присъства в Пресветото Тайнство на олтара. 1379
2120

⁶² Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Decl. *Dignitatis humanae*, 4: AAS 58 (1966) 932-933.

⁶³ CONCILIUM VATICANUM II, Decr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998; вж. Id., Const. *Sacrosanctum concilium*, 122-127: AAS 56 (1964) 130-132.

⁶⁴ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100-101.

⁶⁵ Вж. *Евр.* 13, 10.

⁶⁶ Вж. *Institutio generalis Missalis Romani*, 259: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 75.

⁶⁷ PAULUS VI, Lett. enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 771.

⁶⁸ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 128: AAS 56 (1964) 132.

- 1241 *Светото миро*, чието помазване е сакраменталният знак на печата, бележеш дара на Светия Дух, по традиция се пази и почита на сигурно място в храма. Там може да се поместят още елеят за оглашените и елеят за болните.
- 1184 *Седалището* на Епископа (cathedra) или свещеника „трябва да показва функцията на този, който председателства събранието и ръководи молитвата“⁶⁹.
- 103 *Амвонът*: „Достоинството на Словото Божие изисква в Църквата да
1348 има съответстващо място, което подобава за проповядването на това Слово и което по време на литургията на Словото спонтанно привлича вниманието на вярващите.“⁷⁰
- 1185 Събирането на Божия народ започва с Кръщението; следователно в Църквата трябва да има място за отслужване на *Кръщението* (баптистериум) и възпоменаване на обещанията на Кръщението (благословена вода).
- Обновяването на кръщелния живот изисква *покаяние*. Църквата трябва да разполага към покаяние и получаване на опрощение, затова има и подходящо място за приемане на каещите се.
- 2717 Църквата трябва също да има пространство, което предразполага за събиране на мислите и за мълчалива молитва, която продължава и задълбочава голямата молитва на Евхаристията.
- 1130 1186 И накрая, Църквата има есхатологично значение. За да се влезе в дома Господен, е необходимо да се прекрачи един *праг*, символ на преминаването от наранения от греха свят към света на новия живот, към който са призвани всички хора. Видимата Църква е символ на бащиния дом, към който напредва Божият народ и където Отец „ще отрие всяка сълза от очите им“ (*Откр.* 21, 4). Ето защо Църквата е широко отворена и гостоприемна като дом на *всички* Божии чеда.

Накратко

- 1187 *Литургията е дело на целия Христос, Главата и Тялото. Нашият Първосвещеник я извършва непрекъснато в небесната Литургия, със Светата Майка Божия, Апостолите, всички светци и голямото множество хора, вече влезли в Царството.*

⁶⁹ *Institutio generalis Missalis Romani*, 271: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 77.

⁷⁰ *Institutio generalis Missalis Romani*, 272: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 77.

- 1188 *При литургичното богослужение цялата общност е „литург“, всеки според длъжността си. Свещенството на кръстените е свещенство на цялото Тяло на Христос. Някои вярващи са упълномощени чрез тайнството Свещенство да представят Христос като Глава на Тялото.*
- 1189 *Литургичната служба предполага знаци и символи, които се отнасят до творението (светлина, вода, огън), човешкия живот (миене, помазване, разчупване на хляба) и историята на спасението (обредите на Пасхата). Включени в света на вярата и възприети чрез силата на Светия Дух, тези елементи на мирозданието, тези човешки обреди, тези жестове, възпоменаващи Бога, стават носители на спасителното и освещаващо действие на Христос.*
- 1190 *Литургията на Словото е неразделна част от службата. Смислът на отслужването се изразява в известяването на Божието Слово и обвързването на вярата, която отговаря на това Слово.*
- 1191 *Пеенето и музиката са тясно свързани с литургичното действие. Критериите за добрата им употреба са: красотата, изразяваща молитвата, единодушно участие на общността и свещен характер на службата.*
- 1192 *Светите образи, изложени в нашите църкви и домове, са предназначени да събуждат и подхранват вярата в Тайната на Христос. В иконата на Христос и Неговите спасителни дела ние почитаме самия Христос, а в светите образи на Божията Майка, ангелите и светците почитаме лицата, които са представени.*
- 1193 *Неделята, „ден Господен“, е главният ден за честване на Евхаристията, защото е денят на Възкресението. Това е най-важният ден на литургичното събрание, денят на християнското семейство, на радостта и отдиха от труда. Той е „основата и ядрото на цялата литургична година“⁷¹.*
- 1194 *В течение на годишния цикъл Църквата „разгръща цялата Тайна на Христос от Въплъщението и Рождението до Възкресението, до деня на Петдесетница и очакването на блажената надежда и Пришествието на Господа“⁷².*

⁷¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

⁷² CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.

- 1195 *Като възпоменава светците, на първо място светата Майка Божия, след това апостолите, мъчениците и другите светци в определени дни на литургичната година, земната Църква показва, че е свързана с небесната Литургия: тя прославя Христос, Който извърши спасението в Своите прославени членове; техният пример я вдъхновява по пътя към Отца.*
- 1196 *Вярващите, извършващи литургията на Часовете, се съединяват в Христос, нашия Върховен Свещеник, в молитвата на псалмите, в размисъла над Божието Слово, химните и благословенията, за да се присъединят към Неговата непрестанна и всеобща молитва, която отдава слава на Отца и измолва дара на Светия Дух върху целия свят.*
- 1197 *Христос е истинският храм на Бога, „мястото, където обитава Неговата слава“; чрез Божиата благодат християните стават сами храмове на Светия Дух, живите камъни, върху които е построена Църквата.*
- 1198 *В своето земно положение Църквата има нужда от място, където общността да може да се събира: нашите видими църкви, свети места, образи на светия град, небесния Йерусалим, към който пътуваме като поклонници.*
- 1199 *В тези храмове Църквата извършва общо богослужение в прослава на Пресветата Троица, слуша Божието Слово и пее хвалебствия, издига своята молитва, поднася Приношение на Христос, винаги присъстващ в тайнствата в средата на общността. Тези църкви са също място за размисъл и за лична молитва.*

Член 2

ЛИТУРГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ И ЕДИНСТВО НА ТАЙНАТА

ЛИТУРГИЧНИТЕ ТРАДИЦИИ И КАТОЛИЧНОСТТА НА ЦЪРКВАТА

- 2625 1200 *Още от първата общност на Йерусалим до Второто Христово Пришествие Божите Църкви, верни на апостолската вяра, на всяко място отслужват една и съща Пасхална Тайна. Тайната, отслужвана в литургията, е една, но формите на отслужване са различни.*
- 2663 1201 *Неизследимото богатство на Христовата Тайна е такова, че никаква литургична традиция не може да изчерпи неговото изразяване.*

Историята на зараждането и развитието на тези обреди свидетелства за тяхното удивително взаимно допълване. Когато Църквите са прилагали на дело литургичните традиции в общението на вярата и тайнствата на вярата, те са се обогатявали взаимно и развивали взаимно във верността към Преданието и общата мисия на цялата Църква⁷³. 1158

1202 Различните литургични традиции са възникнали заради самата мисия на Църквата. Църквите от една и съща културна и географска среда са достигнали до честването на Христовата Тайна по пътя на особени, типични за дадената култура изразни средства: в Преданието на „хранилището на вярата“⁷⁴, в литургичния символизъм, в организацията на братското общение, в теологичното разбиране на тайните и в различните форми на светостта. Така Христос, Светлина и Спасител на всички народи, чрез литургичния живот на дадена Църква се показва на народа и културата, при които Църквата е изпратена и вкоренена. Църквата е вселенска: следователно тя може да обединява в своето единство всички различни богатства на културите, като ги пречиства⁷⁵. 814
1674
835
1937

1203 Литургичните традиции, или ритуали, които понастоящем са в употреба в Църквата, са латинският (по-специално римският ритуал, но също така и ритуалите на някои местни Църкви, като Амброзианския, или на някои религиозни Ордени) и византийският ритуал, като александрийския или коптския, сирийския, арменския, маронитския и халдейския. „Като се подчинява вярно на Преданието ... Светият събор заявява, че светата Майка Църква почита с еднакво право и достойнство всички законно признати ритуали и желае за в бъдеще да бъдат запазени и по всякакъв начин поощрявани.“⁷⁶

Литургия и култури

1204 Така, извършването на литургията трябва да отговаря на характера и културата на различните народи⁷⁷. За да бъде „възвестена на всички народи, та да се покоряват на вярата“ (Рим. 14, 25), Тайната на Христос трябва да бъде известявана, отслужвана и претворявана в живота на всич- 2684
854, 1232

⁷³ Вж. PAULUS VI, Adh. ap. *Evangelii nuntiandi*, 63-64: AAS 68 (1976) 53-55.

⁷⁴ Вж. 2 Тим. 1, 14.

⁷⁵ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 28-28; Id., Decr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1964) 95.

⁷⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 4: AAS 56 (1964) 98.

⁷⁷ CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 37-40: AAS 56 (1964) 110-111.

- 2527 ки култури така, че да не бъдат заличени, а чрез нея да бъдат изкупени и доведени до съвършенство⁷⁸. Само със своята и чрез своята собствена човешка култура, възприета и преобразена от Христос, множеството Божии чеда получават достъп до Отца, за да Го прославят в единния Дух.
- 1125 1205 „Трябва да се смята, че в литургията, особено в литургията на тайнствата, съществува една *неизменна част*, която е божествено установена и чиято пазителка е Църквата, и че има и други части, *податливи на промяна*, които Църквата има правото, а понякога и задължението да приспособи към културите на народите, които са наскоро евангелизирани.“⁷⁹
- 1206 „Литургичното разнообразие може да бъде извор на обогатяване, но може да предизвика и напрежение, взаимно неразбиране, дори схизми. В това отношение очевидно разнообразието не трябва да вреди на единството. То може да се изразява само във верността към общата вяра, знаците на тайнствата, които Църквата е получила от Христос и йерархичното общение. Приспособяването към културите изисква обръщане на сърцето и ако е необходимо, скъсване с унаследените обичаи, несъвместими с католическата вяра.“⁸⁰

Накратко

- 1207 *Необходимо е богослужението да се стреми да намери израз в културата на народа, където е Църквата, без при това да я подчинява. От друга страна, самата литургия поражда и оформя културите.*
- 1208 *Различните литургични традиции или ритуали, признати законно, явяват всеобщността на Църквата, тъй като означават и съобщават една и съща Тайна на Христос.*
- 1209 *Критерият, който поддържа единството в многообразието на литургичните традиции, е верността към апостолското Предание, т.е. общението във вярата и тайнствата, приети от апостолите, което добива своята значимост и сигурност в апостолското наследство.*

⁷⁸ Вж. IOANNES PAULUS II, Adh. ap. *Catechesi tradendae*, 53: AAS 71 (1979) 1319-1321.

⁷⁹ IOANNES PAULUS II, Litt. ap. *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 912-913; вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, 21: AAS 56 (1964) 105-106.

⁸⁰ IOANNES PAULUS II, Litt. ap. *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 913.